

K osmdesátinám Ivana Lutterera

Prof. PhDr. Ivan Lutterer, CSc., se narodil 18. září 1929 v Praze a po maturitě na reálném gymnáziu studoval češtinu a angličtinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Zájem o onomastiku v něm vzbudil už v dobách studií profesor Vladimír Šmilauer, jubilatův učitel a odborný vzor. Po absolvování FF UK v r. 1952 se I. Lutterer stal lektorem a později odborným asistentem na katedře češtiny pro cizince. V r. 1961 přešel na katedru českého a slovenského jazyka, jejímž členem byl až do svého odchodu do důchodu v r. 1994. V průběhu svého dlouholetého působení na této katedře se specializoval zejména na historickou mluvnici a vývoj jazyka a jako nástupce V. Šmilauera vedl výběrové semináře z onomastiky.

Od těchto disciplín se také odvíjí okruh odborných zájmů Ivana Lutterera – výuka češtině jako cizímu jazyku, stará čeština a především onomastika. Jeho zkušenosti s výukou zahraničních studentů – bohemistů byly záručeny v učebnici češtiny pro Čiňany (*Sien–taj tie–kche–jü kche–pen / Učebnice moderní češtiny*, Peking 1959, 2. vyd. – 1963) a v *Mluvnici současné češtiny jako cizího jazyka* (I. Poldauf, *Mluvnice současné češtiny jako cizího jazyka*, Praha 1962), na níž autorsky spolupracoval. Jubilatova orientace na starší stadia jazyka našla uplatnění nejen v jeho statích, ale i v editorské činnosti: v r. 1970 připravil do tisku nové vydání učebnice staročeského tvarosloví V. Vážného (V. Vážný, *Historická mluvnice česká II. Tvarosloví*, 2. vyd., Praha 1970), v r. 1978 vyšlo jeho zásluhou 2. vydání etymologického slovníku J. Holuba a S. Lyera (*Stručný etymologický slovník jazyka českého*, 2. vyd., Praha 1978).

Obdivuhodná svou kvalitou i kvantitou je práce I. Lutterera na poli onomastiky. Lze konstatovat, že v českých onomastických výzkumech druhé poloviny 20. století neexistuje snad žádná závažnější otázka, do jejíhož řešení by jubilat výrazně nezasáhl, a žádný významný směr bádání, který by nebyl ovlivněn jeho soudy a úvahami – připomeňme, že právě jeho studie podstatně přispěly k rozvoji české socioonomastiky. Tematická náplň onomastických příspěvků I. Lutterera je bohatá a rozmanitá, jedno však mají společné. Charakteristickým znakem všech jeho prací je promyšlenost, hloubka pohledu a bezpečná orientace v problematice, což autorovi umožňuje dobrat se samé podstaty věci a předložit nové, cenné poznatky.

Je tomu tak u jeho výkladů tzv. přezdívkových místních jmen, které představují přelom v jejich dosavadní interpretaci, u statí o vývoji slohotvorných typů českých a širěji i slovanských místních jmen i u zkoumání česko-německých kontaktů reflektujících se ve vlastních jménech. Stranou jubilatovy pozornosti nezůstaly ani příspěvky promýšlející teorii a metodologii onomastiky a koncepci výzkumů vlastních jmen, statí o urbanonymech a otázky spojené se standardizací geografického názvosloví. Jeho spolupráce na ekumenickém překladu bible se odrazila v článkách o převádění biblických vlastních jmen do češtiny.

K vrcholným dílům I. Lutterera a současně i české onomastiky patří monografie *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic* (Choceň 1969), která je dodnes vzorem pro práce sledující vztah mezi toponymii určitého regionu a způsobem jeho osídlení. Jubilant má zásluhu i na vzniku populárně vědeckých publikací *Původ zeměpisných jmen* (I. Lutterer, L. Kropáček, V. Hunáček, *Původ zeměpisných jmen*, Praha 1976), *Zeměpisná jména Československa* (I. Lutterer, M. Majtán, R. Šrámek, *Zeměpisná jména Československa*, Praha 1982) a *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (I. Lutterer, R. Šrámek, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Havlíčkův Brod 1997).

Neméně významná je pedagogická činnost Ivana Lutterera. Během více než čtyřiceti let se o jeho kvalitách mohly přesvědčit stovky jeho žáků. Jako přednášející dokáže jubilant posluchače zaujmout jasným pohledem na věc a poutavým a srozumitelným výkladem i těch nejkomplikovanějších otázek. Není proto divu, že jeho přednášky a semináře patřily mezi studenty vždy k nejvyhledávanějším. Jako lektor češtiny přednášel I. Lutterer rovněž v cizině – v Pekingu, v Berlíně a v Londýně; na podzim 1988 absolvoval jako hostující profesor tříměsíční přednáškový pobyt na univerzitě v Omaze (Nebraska, USA).

Své vědomosti a schopnosti jubilant prokázal rovněž v četných funkcích a jako člen řady komisí a organizací. I. Lutterer tak působil nebo působí mj. v Návoslovné komisi Českého úřadu geografického a kartografického, v American Name Society, v Komisi pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů, ve Starozákonní překladové skupině Ekumenické rady církví, v International Committee of Onomastic Sciences a v Onomastické komisi (dříve Místopisná komise ČSAV; v letech 1973–1984 byl jejím vědeckým tajemníkem, v současnosti je členem jejího předsednictva). Úzce spolupracuje rovněž s Ústavem pro jazyk český: v l. 1972–1975 byl externím vedoucím jeho onomastického oddělení, v r. 1974 se stal členem redakční rady „Zpravodaje Místopisné komise ČSAV“ (později „Onomastický zpravodaj“, od r. 1995 „Acta onomastica“), v letech 1990–2003 byl členem redakční rady dalšího časopisu vydávaného ÚJČ, „Naší řeči“, je recenzentem *Slovníku pomístních jmen v Čechách*.

Ve svých pracích vychází I. Lutterer z nejlepších teoretických a metodologických tradic české onomastické školy založené V. Šmilauerem a jako její čelný představitel a Šmilauerův pokračovatel je s obdivuhodnou akribií plodně rozvíjí, vnášeje zároveň do českého prostředí nové poznatky ze zahraničí. Není pochyb o tom, že je jedním z těch, kteří vtiskli onomastickému bádání dnešní podobu. Pomáhal určovat směr a utvářel koncepci moderní české onomastiky a zasloužil se nemalou měrou o to, že česká onomastika je respektována i v mezinárodním měřítku. Jeho celoživotní oddanost oboru, vynikající dlouholeté výsledky a osobní kvality jsou neocenitelným příkladem pro nás všechny.

Milan Harvalík, Praha

K vrcholným dílům I. Lutterera a současně i české onomastiky patří monografie *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic* (Choceň 1969), která je dodnes vzorem pro práce sledující vztah mezi toponymii určitého regionu a způsobem jeho osídlení. Jubilant má zásluhu i na vzniku populárně vědeckých publikací *Původ zeměpisných jmen* (I. Lutterer, L. Kropáček, V. Hunáček, *Původ zeměpisných jmen*, Praha 1976), *Zeměpisná jména Československa* (I. Lutterer, M. Majtán, R. Šrámek, *Zeměpisná jména Československa*, Praha 1982) a *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (I. Lutterer, R. Šrámek, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Havlíčkův Brod 1997).

Neméně významná je pedagogická činnost Ivana Lutterera. Během více než čtyřiceti let se o jeho kvalitách mohly přesvědčit stovky jeho žáků. Jako přednášející dokáže jubilant posluchače zaujmout jasným pohledem na věc a poutavým a srozumitelným výkladem i těch nejkomplikovanějších otázek. Není proto divu, že jeho přednášky a semináře patřily mezi studenty vždy k nejvyhledávanějším. Jako lektor češtiny přednášel I. Lutterer rovněž v cizině – v Pekingu, v Berlíně a v Londýně; na podzim 1988 absolvoval jako hostující profesor tříměsíční přednáškový pobyt na univerzitě v Omaze (Nebraska, USA).

Své vědomosti a schopnosti jubilant prokázal rovněž v četných funkcích a jako člen řady komisí a organizací. I. Lutterer tak působil nebo působí mj. v Návoslovné komisi Českého úřadu geografického a kartografického, v American Name Society, v Komisi pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů, ve Starozákonní překladové skupině Ekumenické rady církví, v International Committee of Onomastic Sciences a v Onomastické komisi (dříve Místopisná komise ČSAV; v letech 1973–1984 byl jejím vědeckým tajemníkem, v současnosti je členem jejího předsednictva). Úzce spolupracuje rovněž s Ústavem pro jazyk český: v l. 1972–1975 byl externím vedoucím jeho onomastického oddělení, v r. 1974 se stal členem redakční rady „Zpravodaje Místopisné komise ČSAV“ (později „Onomastický zpravodaj“, od r. 1995 „Acta onomastica“), v letech 1990–2003 byl členem redakční rady dalšího časopisu vydávaného ÚJČ, „Naší řeči“, je recenzentem *Slovníku pomístních jmen v Čechách*.

Ve svých pracích vychází I. Lutterer z nejlepších teoretických a metodologických tradic české onomastické školy založené V. Šmilauerem a jako její čelný představitel a Šmilauerův pokračovatel je s obdivuhodnou akribií plodně rozvíjí, vnášeje zároveň do českého prostředí nové poznatky ze zahraničí. Není pochyb o tom, že je jedním z těch, kteří vtiskli onomastickému bádání dnešní podobu. Pomáhal určovat směr a utvářel koncepci moderní české onomastiky a zasloužil se nemalou měrou o to, že česká onomastika je respektována i v mezinárodním měřítku. Jeho celoživotní oddanost oboru, vynikající dlouholeté výsledky a osobní kvality jsou neocenitelným příkladem pro nás všechny.

Milan Harvalík, Praha